Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS www. lpkts.lt

Trisdešimt antrieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. 2020 m. gegužės 22 d. Nr. 19 (1377)

1948-ųjų pavasaris – „Vesna“

Alvydas SEMAŠKA

Baigiantis vasarai, grupė vyrų buvo išvaryti pėsčiomis, lydint raitam prievaizdui, už keliasdešimties kilometrų, į Valentinovkos kaimą, naujiems tremtiniams statyti didelius barakus. Po to, spalio mėnesį, kai jau buvo iškritęs sniegas, vyrai iš Chutor Klino ir dar keliasdešimt lietuvių – tremtinių iš kitų kaimų, buvo nuvaryti gilyn į taigą, gal už 30 kilometrų, statyti naują gyvenvietę – Teličetą.

Pabaiga. Pradžia Nr. 18 (1376)

Atlydėjęs raitas prievaizdas, kuriam dėl jo bjauraus būdo vyrai davė pravardę „Varmakojis“, pasakė: „Čia bus jūsų namai ir kapai. Čia bus jūsų „Lietuva“, čia jūs visi nudvėsite!“ Tamsus miškas, jokios pastogės, sniegas, užėjo šalčiai. Prie aukšto upės kranto vyrai, užsikūrę laužus, išsikasė duobes, pasidarė kelias žemines („zemliankas“), prisikirto eglišakių, ant kurių tekdavo ilsėtis ir tokiomis sąlygomis, kamuojami šalčio iki 50 laipsnių ir alkio (nes ne kasdien turėdavo duonos ar kokio nors maisto) per visą Sibiro žiemą, statė namus. Matyt, kad už parodytą nepasitenkinimą ir ginčus su „nadziratelіu“ (prievaizdu) buvo areštuoti keli vyrai: Adomaitis, Norvilas, vėliau ir Antanas Pagirėnas. Kur dingo Adomaitis su Norvilu – neaišku, o Pagirėnas buvo nuteistas 25 metams ir atsidūrė Norilsko konclageryje. Jam „pasisekė“, nes kaip tik tuo metu buvo panaikinta mirties bausmė!

Pavasarį į dar neužbaigtus statyti namus iš anksčiau apgyvendintų vietų buvo keliami tremtiniai, kad pasiruoštų vasarai nusakinimo darbams. Ryte, 6 valandą, visi privalėjo susirinkti prie kontoros, kur „nadziratelis“, o vėliau atvykęs bjauraus būdo komendantas ltn. Chvoščiovas pagal sąrašą visus patikrindavo ir jau tada „po palaiminimo“ tremtiniai eidavo į paskirtus miško barus.

Alvydas džiaugiasi, kad išvažiuoja iš Sibiro, 1956 m.

Ir man teko patirti tokio darbo malonumus: trejus metus vasaromis padėjau mamai rinkti smalą, tampyti sunkius medinius kibirus ir pilti į statines surinkimo punktuose. Gerai, jeigu tie miško barai netoli Teličeto, bet būdavo už kelių ir daugiau kilometrų. Vėliau, kai ketverius metus eidavau kartu su patėviu rėžti ant pušų rėžius, iš kurių tekėdavo sakai, tai neretai tekdavo nakvoti miške.

(keliama į 5 psl.)

Kalniškės mūšiui – 75 metai

Jonas ARBAČIAUSKAS

1944 metų vasarą Rytų frontas per Dzūkiją slinko į Vakarus. Rugpjūčio 1 dieną okupacinė valdžia paskelbė 19–38 metų vyrų mobilizaciją į Raudonąją armiją. Dainavos krašte vyrai į okupacinę armiją nėjo, pradėjo slapstytis, o NKVD kariuomenė persekiojo ir žiauriai elgėsi su beginkliais žmonėmis.

Kaip ir visoje Lietuvoje, Dainavos krašto vyrai pradėjo burtis į būrius ir ginkluotis. Miškuose ar sodybose jie kovėsi veržtdamiesi iš apsupties. Per metus Pietų Lietuvoje jau veikė keli šimtai ginkluotų partizanų. Vyko kovos su gerai ginkluota ir gausia atėjūnų armija.

Vienas pirmųjų ir žiauriausių mūšių Pietų Lietuvoje įvyko 1945 metų gegužės 16 dieną, vadinamasis Kalniškės mūšis, Lazdijų rajone, apie šeši kilometrai nuo Krosnos miestelio, apie 12 kilometrų nuo Simno, netoli Dusios ežero. Miško ilgis – apie 7 kilometrai, plotis – apie 5, aplink daug pelkių. Tai buvo patogi vietovė slapstytis partizanams, o NKVD apsupti šią vietovę reikėjo daug kariuomenės.

Simno NKVD skyrius balandžio 18 dieną gavo informatoriaus Polevojaus pranešimą, kad Kalniškės miške yra 70 partizanų būrys, kuriam vadovauja Jonas Neifalta-Lakūnas. Gegužės 13 dieną tuos pačius duomenis patvirtino antras agentas Sviderskis.

Su simniškiu Petru Laurinavičiumi, kuris daug prisidėjo prie paminklų įrengimo. Kalniškės, 2014 m.

1945 metų gegužės 16-osios išvakarėse Kalniškės mišką, kuriame buvo apie 80 partizanų, apsupo NKVD kariuomenės 1-ojo Pabaltijo fronto 220-asis pulkas. Ankstyvą rytą partizanų žvalgai pranešė apie apsuptį ir kariuomenės ėjimą į miško gilumą. Būsimo mūšio vadas Jonas Neifalta su būrių vadais trumpai pasitarė, ką daryti: stoti į mūšį ar persiskirsčius grupelėmis slėptis ir prasiveržti iš apsupties. Būrio vadas, skyrių ir grandžių vadai ryžosi užimti kovos pozicijas, prisileisti priešą ir kovoti.

Mūšiui vietą pasirinko vadinamojo Meškalaukio kalną. Vadas pranešė, kad kas nenori priešintis, gali slėptis, slapčia pasitraukti. Dar saulei nepatekėjus, partizanams nespėjus užimti grupelėmis gynybinių pozicijų, kariuomenė kryžmine ugnimi apšaudė partizanų pozicijas.

(keliama į 6 psl.)

Su Lietuvos vardu lūpose...

Rasa SELICKAITĖ

Tiksi laikrodis, skaičiuodamas sekundes, dienas, mėnesius, metus, laiko dulkėmis užklodamas prisiminimus, džiaugsmus ir skausmus. Laikas visagalis. Bet ar visagalis jis, kai eidamas gatve sutinki Motiną, kurios širdyje laikas sustojo prieš 29-erius metus, tą lemtingą 1991 m. gegužės 19 d. išgirdus žinią, o gal ir nujautus, dar tik auštant šviesiam Sekminių rytui, apie tai, jog Šalčininkų r., Dieveniškėse, Krakūnų pasienio poste savo duotą priesaiką Tėvynei, pareigą Lietuvai atliko Šalčininkų užkardos pamainos viršininkas, trakietis Gintaras Žagunis, pirmasis po Nepriklausomybės atkūrimo žuvęs Lietuvos pasienietis. Jam buvo tik 33-eji…

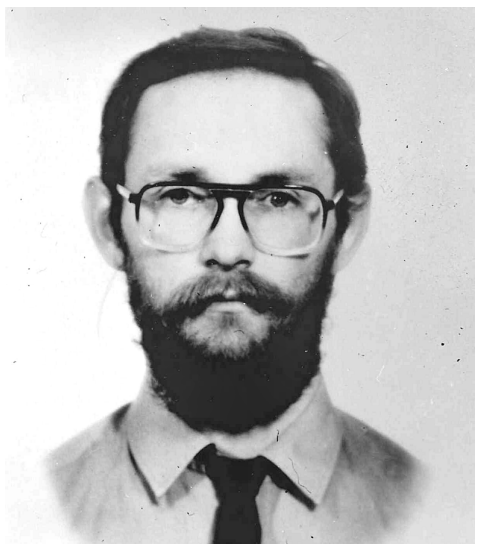

Trakų viešoji biblioteka (TVB), norėdama pagerbti kraštiečio Gintaro Žagunio žūties 29-ąsias metines, jungėsi prie Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) vado generolo Rustamo Liubajevo kvietimo bei VSAT kasmetinių organizuojamų renginių gegužės 19-ąją, skirtų G. Žagunio atminimui pagerbti. Tik dėl ypatingų koronaviruso sąlygų jungėsi prie jų kiek kitaip – paruošdama TVB tinklalapyje virtualią parodą „Su Lietuvos vardu lūpose...“.

G. Žagunio žūties dieną Dieveniškių bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios, vidudienį kartu su visų VSAT padalinių pasieniečiais tylos minute pagerbtas mūsų kraštietis – Lietuvos Laisvės gynėjas Gintaras Žagunis. Nuo gegužės 19-osios galima susipažinti su TVB tinklalapyje veikiančia virtualia paroda, kurioje pristatoma Trakų VB archyve ir kraštotyros fonde esanti medžiaga.

(keliama į 7 psl.)

Virusas ir politika

Prof. Ona VOVERIENĖ

Pirmasis į koronaviruso pandemiją sureagavo rašytojas Vytautas Rubavičius. Pandemija visą pasaulį drebina savo globaliu paplitimu. Taip pat ir ją lydinčiomis sąmokslų teorijomis. Pozityvistai tiki viskuo, ką praneša mūsų radijas ir televizija, ir tuo, kad tai Motinos Gamtos „dovana“ žmonijai, ir kitomis pasakomis, ir legendomis. Negatyvistai stengiasi išsiaiškinti kas kaip, su kuo ir kodėl vyksta.

Viena iš jų dabar nagrinėjamų problemų, tapusi viena iš populiariausių, ar tik koronavirusas nėra žmogaus rankų darbas, sukurtas Kinijos virusologijos instituto Uhane laboratorijoje? Ir ar jis nėra specialiai paleistas iš jos, kaip eksperimentinis bandymas – generalinė bakteriologinio ginklo repeticija, ruošiantis Trečiajam pasauliniam Kinijos karui prieš žmoniją; ar virusas ištrūko iš bakteriologinio ginklo laboratorijos netyčia? Ir tiek bėdų – ketvirtį milijono aukų atnešė žmonijai? Už jas Kinijai reikėtų pakloti visą savo biudžetą. O kas to nori? Todėl ir meluoja, kaip tik išmanydama; kuria visokias legendas apie gyvūnėlius ir vabalėlius, neva platinančius virusą.

Pasaulis tokį precedentą jau turėjo. Ir visai neseniai, kai 1991 metais iš Sovietų sąjungos pabėgo bakteriologas virusologas kazachas Kenetas Alibekovas (JAV savo pavardę sutrumpinęs ir tapęs Kenetu Alibeku). Sovietų sąjungoje jis turėjo karinį pulkininko laipsnį ir buvo didžiulio mokslinio gamybinio susivienijimo „Biopreparat“, įkurto 1973 metais, viršininko pavaduotojas. Šiame ypatingo slaptumo statusą turėjusiame susivienijime dirbo apie 70 tūkstančių žmonių, kurie kūrė ir gamino bakteriologinį ginklą.

Pabėgęs į JAV, K. Alibekas perdavė amerikiečiams daugybę Rusijos ir SSRS bakteriologinės programos paslapčių, o po rugsėjo 11-osios Dvynių tragedijos daug kartų kalbėjo per TV ir Amerikos radiją. K. Alibekas į „Biopreparat“ susivienijimą buvo pakviestas dirbti, ką tik baigęs Medicinos institutą, 1975 metais. Susivienijime jis buvo įjungtas į mokslininkų komandą, kuri dirbo juodligės bakterijos kūrime, kūrė juodligės štamus, kuriems negali pakenkti jokie antibiotikai. 1979 m. balandžio 2 d. viename reaktoriuje, uždaroje karinėje gamykloje netoli Sverdlovsko, gaminusioje juodligės (Sibirskoj Jazvy) bakterijas, įvyko avarija ir virš milijoninio miesto pakilo nuodingas debesis.

Oficialiai buvo pranešta, kad žuvo 70 žmonių, bet buvo manoma, kad iš tikrųjų žuvo kelis, o gal ir dešimtis kartų daugiau. Rusijos kariškiai tokiais atvejais visada meluodavo ir dabar tebemeluoja. K. Alibeko akyse mirė jo bendras bičiulis 44 metų Nikolajus Ustinovas, kuris po užsikrėtimo juodligės bakterija dar kurį laiką dirbo. Tačiau kartą beeksperimentuodamas laboratorijoje su juodligės bakterija, jis susižeidė pirštą. Po keturių dienų iš jo akių ėmė sunktis kraujas, po kelių dienų kraujas pradėjo sunktis iš viso kūno ir po 17 dienų nuo užsikrėtimo N. Ustinovas mirė. O jo kolegos juodligės virusu užpildė bakteriologinio ginklo sviedinių ir raketų galvutes.

K. Alibekas buvo labai sukrėstas savo bičiulio baisios mirties ir pradėjo kurti išsigelbėjimo iš tos Šėtono laboratorijos planus. Pasitaikius pirmai palankiai progai, jis 1991 metais pabėgo į JAV, ir visam pasauliui pranešė, kas buvo daroma Rusijos susivienijime „Biopreparat“, kad čia buvo sukurti biologiniai ginklai, savo galvutėse turintys maro, raupų ir kitas bakterijas, galinčias sukelti pandemijas (Ričardas Šalčius. Juodligės krikštatėvis ir Apokalipsės pranašas // „Tremtinys“. 2001, lapkr. 22, p. 4).

Rašytojas Vytautas Rubavičius, be jokios abejonės priklausantis pozityvistų grupei, tiki, kad „turi laimėti sveikas protas ir žmonių gyvybės, o ne visokie gandai ir popieriai“... „Visuomenei reikės kartu gyventi ir po pandemijos. Būtų labai gerai, jeigu vienas kito atžvilgiu liktų kuo mažiau nuosėdų“.

Negatyvistai kaltina dėl visa ko globalizmą bei globalizacijos mechanizmus, ypač ekonominį turizmą ir atnešusį į Lietuvą tą didelę bėdą – koronavirusą. Kita vertus rašytojo reakcija į problemą parodo dar ir kitą labai svarbų mums visiems dalyką – perspėja, ką reiškia medicinos ir sveikatos apsaugos išdraskymas po privačias kontorėles ir parodo, kas jau kas, o medicinos ir sveikatos apsaugos sistema turi būti valstybinė ir griežtai centralizuota, kad žmonėms laiku būtų suteiktos kvalifikuotos, visavertės medicinos paslaugos.

Žinoma, tai nereiškia, kad aukščiausios kvalifikacijos medicinos specialistai negali teikti savo paslaugų komerciniais pagrindais. Tai jų valia ir galimybės. Todėl visiškai pritariu rašytojo Vytauto Rubavičiaus nuomonei, jog „viruso akivaizdoje tapo akivaizdu, kad globalizaciją ir laisvą rinką garbinantys šūkiai buvo ne tik neteisingi, bet ir kenksmingi mūsų valstybei ir žmonijai. Tačiau aišku, kad tą suvokti gali tik stiprios valstybės, kurių vadovai gali gyventi ne pagal Briuselio iniciatyvas, o gindami savo valstybių ir savo žmonių interesus“.

Pandemija ir kiti įvykiai

Dr. Povilas JAKUČIONIS

2020 metų pavasaris ne tik sausas ir šaltas, bet ir pavojingas ekonominiu, politiniu ir sveikatos atžvilgiais. Žemdirbiai skundžiasi sausra ir mažomis pieno supirkimo kainomis, vargstantys žmonės – mažomis pajamomis. O valdžia giriasi, kad mūsų bendrasis vidaus produktas jau viršija ES vidurkį. Tai kas meluoja?

Lietuvoje diskutuojama, ar koronavirusas yra vien tik blogybė ir didelė nelaimė? Kiti įžvelgia ir pozityvių dalykų. Esą labai sumažėjo atmosferos tarša. Karantinas privertė smarkuolius stabtelėti ir pagalvoti, ar viską gerai daro.

Valdantieji džiaugiasi išaugusiais savo reitingais. A. Veryga maudosi nuolatiniame žiniasklaidos dėmesyje, premjero reitingai šoktelėjo vos ne dvigubai, „valstiečiai“ išėjo į priekį ir jau mato savo pergalę rudens rinkimuose. Net ir į R. Karbauskį visuomenė žvelgia atlaidžiau. Ir visa tai tik viruso dėka.

Opozicija kaltina valdančiuosius, kad jie neturi ir nerengia planų tam, kas bus, kai virusas baigsis, ką pirmiausia reikės daryti? Tuo tarpu TS-LKD jau turi paruošusi savo planą ir jį viešai paskelbusi. Nepaiso, kad valstiečiai gali jį nuplagijuoti, kaip jie tai padarė prieš 2016 metų rinkimus.

Laukia ilgos derybos

Europoje dėl viruso buvo sukeltas aliarmas jau sausio mėnesio pabaigoje. O mūsų visuomenės veikėjai vis kėlė klausimą, kodėl Europa (ES) tyli, kai visas pasaulis skamba? Tuo metu ES šalių vadovai Briuselyje tarėsi dėl 2021–2027 metų laikotarpio Bendrijos biudžeto. Lietuvai jis ne visai tinka, nes mažinamas net 24 procentais.

Nors papildomai ir siūloma 180 mln. eurų kompensacija dėl emigracijos į ES šalis ir ES lėšomis finansuoti ne 70 procentų, o iki 75 procentų europinę paramą gaunančius projektus. Tai pasiekta tik grasinant vetuoti visą biudžeto projektą. Šios derybos gali tęstis iki metų vidurio.

Daug kartų skelbta apie ES žlugimą, bet dabar tai atrodo realiau. ES lyderiai pripažįsta, kad ši krizė yra didžiausia nuo Antrojo pasaulinio karo. Pirmųjų egzaminų neišlaikė – ignoravo perspėjimus apie viruso pavojų. Pradžioje neatsiliepė į Italijos pagalbos šauksmus. Priešinosi Vokietija ir Šiaurės valstybės. Pagaliau buvo susitarta dėl bendro pagalbos paketo pusšešto šimto mlrd. eurų.

Ilgai delsę ES finansų ministrai sutarė, kaip gelbėti žemyno ekonomiką. Numatyta, kad virš 500 mlrd. eurų atiteks vyriausybėms, verslui ir jų darbuotojams. Vis tiktai sparčiau nei 2008 m. – pasimokyta. JAV savo verslui skiria 2,3 trilijonų dolerių. Ir tai tik pirmas jų paketas. Bus rengiamas naujas skatinimo planas.

Bendrijos biudžetas, pasitraukus JK, netenka 11 mlrd. eurų kasmet. Norint turėti tokį biudžeto dydį, kaip buvo iki šiol, reikia didinti visų šalių įmokas. Tačiau to niekas nenori, nors įmokos į bendrą biudžetą sudaro tik 1 proc. nuo narių BVP. Tektų įvesti naujus ar didinti esamus mokesčius, pavyzdžiui, už aplinkos taršą, o tai yra nepopuliaru. Išvengti paramos mažėjimo, atrodo, Lietuvai nepavyks. Nors mūsų ūkininkai remiami žymiai mažiau nei ES vidurkis. Laukia dar ilgos ir sunkios derybos, ir tai yra užduotis prezidentui G. Nausėdai.

Paskelbta kasmetinė Europos Komisijos (EK) ataskaita. Ją komentuoja atstovas A. Pranskevičius – joje nieko naujo. Kartojamos senos pastabos. Pabrėžiama pajamų nelygybė, socialinė atskirtis, netolygi regionų plėtra (nors „valstiečiai“ žadėjo tuo ypač rūpintis), neefektyvios švietimo ir sveikatos apsaugos sistemos. Vyriausybė turėjo iki balandžio pabaigos parengti nacionalinę reformų programą ir ją pateikti EK.

Rodikliai nedžiugina

Pažanga ir toliau lieka labai menka. Ekonomika iki šiol smarkiai augo, o socialinės problemos nemažėja. Skurdo rodikliai vieni didžiausių ES. Rinkimuose „valstiečiams“ tai bus priminta. Socialinės atskirties ir skurdo zonoje Lietuvoje yra 28,3 proc. žmonių, kai ES tik 21,9 proc. Skurdžiausių ir turtingiausių asmenų pajamos skiriasi 7,1 karto, o ES – 5,17 karto, socialinės išmokos 1,5 karto mažesnės nei vidutinės ES. Pagal tai Lietuva priskiriama prie šalių, kuriose situaciją laiko kritine.

Praplėsta nekilnojamojo turto mokesčio bazė, įvestas automobilių registracijos mokestis, ar pernai truputį sumažintas darbo jėgos apmokestinimas, mažai ką padeda. Per menkas mokesčių sistemos progresyvumas. Didžiulė išimčių įvairovė nuskurdina viešuosius finansus, iškreipia jų surinkimo socialinį teisingumą. Mažas biudžetas dar labiau mažina jo išlaidų efektyvumą. Nesurenkamas ketvirtadalis PVM. Slepiami mokesčiai. Prekės ir paslaugos parduodamos, o pinigai į biudžetą nepatenka. Dingsta šimtai tūkstančių, o gal ir visas milijonas. Išsilavinę vietos darbuotojai emigruoja, o atvyksta žemos kvalifikacijos darbo jėga. Ilgalaikių bedarbių vis nepavyksta įdarbinti, gal reikia ne tik programų, bet ir prievartos.

Švietimas atokiose kaimo vietovėse neefektyvus ir nekokybiškas. Mokinių žinios nesiekia ES vidurkio. Tai būsimų bedarbių veisyklos. Ataskaitoje supliektas ir Lietuvos mokslas: jis fragmentuotas, neefektyviai finansuojamas, trūksta talentų, menkas verslininkų ir mokslininkų bendradarbiavimas.

Sveikatos apsauga, nors imtasi priemonių ją gerinti, išlieka viena prasčiausių ES. Šios srities finansavimui skiriama 5,7 proc. BVP, kai ES vidurkis – 7 proc., mirštamumas nuo išgydomų ligų ES vidurkį viršija du kartus. Aplinkos apsaugos srityje tai pat nėra kuo pasigirti. Didėja aplinkos tarša transporto išmetomosiomis dujomis (dabar dėl viruso pandemijos sumažėjo), aplinkosaugos mokesčiai maži, teršėjai silpnai kontroliuojami, lėtai diegiama žiedinės ekonomikos principai.

Mažėjant ES paramai, Lietuva turi labiau pasikliauti savo jėgomis, labiau diversifikuotos ekonomikos, garantuoti didesnį našumą. Ir tai leistų išvengti vidutinių pajamų spąstų, kaip tai atsitiko Portugalijai. Pereiti prie žiniomis grįstos ekonomikos. O Vyriausybė giriasi, kad Lietuvos BVP viršija ES vidurkį.

Susitelkimo mažiau, rietenų ir intrigų daugiau. Daugiau konstruktyvaus darbo Lietuvai linkėjo visi politikai. Bet gyvenimas ėjo įprastu ritmu.

(keliama į 4 psl.)

Įvykiai, komentarai

Mokslas yra vertybė

Paskutinį kovo penktadienį Vyriausybėje Vilniaus universiteto mokslininkai pristatė galimas koronaviruso plitimo Lietuvoje prognozes. Jie išskyrė du galimus scenarijus: realistinį ir pesimistinį, kartu sutardami, kad, nors kai kurių duomenų trūksta, galima tikėtis vidutinio koronaviruso scenarijaus šalyje. Taip pat mokslininkai kalbėjo, jog prognozuoti buvo sudėtinga dėl to, kad virusas naujas, todėl teko aiškintis visiškai nežinomus dalykus, pasinaudojant tais modeliais, kurie yra tinkami. Teko tuos modelius tobulinti ir tikslinti šiam virusui.

Mokslininkai sakė, kad pateikdami prognozes viliasi, jog nebus antrosios viruso bangos. Pasak jų, epidemijos suvaldymo reikėtų tikėtis apie balandžio vidurį, o didžiausias mirčių skaičius turėtų būti gegužės pradžioje, kai bus didžiausias sergančiųjų skaičius. Išklausę mokslininkų, valdžios atstovai pasidžiaugė, kad jau yra nacionaliniais duomenimis paremtas modelis, o tai leidžia geriau matyti perspektyvas.

Priminsime, kad mokslininkai prognozes pateikė nuo karantino paskelbimo šalyje tepraėjus pusei mėnesio, o nuo pasaulinės pandemijos pradžios – trims mėnesiams (kol kas nėra tikslių įrodymų, kad virusas ėmė plisti anksčiau nei gruodžio mėnesį, aut. past.). Kaip minėta, jų didžiausias iššūkis buvo viruso naujumas. Tačiau jau buvo žinoma, kad virusas plinta nedideliu atstumu, tai yra žmogus kitam žmogui viruso neperduos, jeigu šis laikysis saugaus atstumo – vadinasi, socialinių atstumų laikymasis gali turėti įtakos valdant epidemijos procesą.

Mokslininkai pateikė ir pesimistinį scenarijų, kurį Ministras pirmininkas Saulius Skvernelis pavadino „tragiška situacija“ – tokia ištiktų, anot Ministro pirmininko, jeigu gyventojai nesilaikys karantino ir saviizoliacijos sąlygų. Karantino trukmė savo ruožtu irgi priklausys nuo gyventojų sąmoningumo.

Kovo pabaigoje užsikrėtusiųjų koronavirusu šalies viduje skaičius jau viršijo įvežtinius atvejus, taigi buvo aišku, kad dabar svarbiausia užduotis – stabdyti viruso plitimą šalyje.

Šiandien galime matyti, kokios teisingos buvo mokslininkų prognozės, tačiau net didelė paklaida (ypač dėl mirčių skaičiaus – prognozuota pustrečio šimto, o gegužės 18 d. registruota iš viso 59 mirtys nuo koronaviruso) nereiškia, kad jų darbas buvo nereikalingas ar neturėjo įtakos suvaldant epidemijos plitimą.

Visgi didžiausias nuopelnas suvaldant epidemiją priklauso eilinių piliečių sąmoningumui. Nors koronavirusas niekur nedingo ir neketina to daryti, galima šiek tiek lengviau atsipūsti, tiesa, atsipalaiduoti niekada negalėsim, kol nebus išrasti efektyvūs vaistai ar vakcina nuo šios baisios ligos. Kodėl pradėjau primindamas mokslininkų prognozes? Todėl, kad visose pavojingose gyvenimo situacijose gelbsti tik proto balsas, padiktuotas išsilavinimo, žinių ir sąmoningumo.

Svarbiausia – kad mokslo žmonių balsą išgirstų politikai. Deja, čia egzistuoja viena sąlyga – tie politikai patys turi būti išsilavinę, plataus akiračio ir, žinoma, nestokoti valstybinio mąstymo. Ar galima taip pavadinti šiandieninės valdančiosios daugumos politikus? Vargu bau, nes kai kurių tipažų apskritai neįmanoma pavadinti politikais! Kai pagalvoji, tokie veikėjai valstybei yra pavojingesni už koronavirusą, deja, tokios jau tos demokratijos grimasos, mat tie veikėjai yra išrinkti daugumos rinkėjų. Kas yra kas labai išryškėja ekstremalių situacijų momentais. Tuomet pamatome, kad kai kurie „politikai“ su savo veikla yra tiesiog grėsmė nacionaliniam saugumui.

Jau girdžiu kaltinimus – „o ką veikia opozicija, kodėl ji nieko nedaro?“ Atsakymas paprastas: opozicijos pastangos ir veikla yra tiek matoma, kiek su ja skaitosi pozicija, tai yra kiek valdančioji dauguma turi sąmoningumo išklausyti antrąją pusę. Jei valdančioji dauguma nekreipia dėmesio, ignoruoja, ar net susidoroja su opozicija, tuomet kenčia ne tik demokratija, bet ir valstybės ateitis. Ypač kai toje opozicijoje yra išsilavinimas, intelektas ir padorumas.

Oligarcho žemvaldžio arogancija, nomenklatūrinio stiliaus ministro pataikūniškumas, teisininko išsilavinimą turinčios Seimo narės cinizmas nėra demokratijos elementai, jau nekalbant apie tai, kad tai lygiavertės savybės opozicijos intelektualiniam potencialui. Gaila, kad šito nesupranta dauguma rinkėjų, nusprendusių, kad mokėjimas skaityti ir rašyti yra pakankamas pagrindas teigti, jog „viską žinau ir suprantu“.

Beje, būtent tokius ir matėme praėjusį sekmadienį susirinkusius prie Seimo: buvo reikalaujama atšaukti karantino suvaržymus, nutraukti kaukių dėvėjimą, jei žmogus nejaučia jokių ligos simptomų, baigti valstybės ekonomikos žlugdymą, buvo pasisakančių prieš priverstines, o ne laisvu noru pasirinkti, vakcinas nuo viruso, prieš neva uždraustų kai kurių medicinos paslaugų teikimą. Liūdniausia, kad tarp tokių tamsybės propaguotojų plaikstėsi Trispalvės... Kita vertus, Kremliaus propagandai pasidavusio ir pritariančio tautiečio rankose Trispalvė netampa jo alibi. Atvirkščiai – parodo, kaip prisidengiant patriotizmu galima kirsti valstybės gyvasties šaknis.

Gintaras MARKEVIČIUS

Sunkūs ligoniai karantino metu galės neribotai būti slaugos ligoninėse

Seimas, siekdamas pagerinti asmenų, esančių palaikomojo gydymo paslaugų slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninėse padėtį, priėmė Sveikatos draudimo įstatymo pataisas, reglamentuodamas, kad palaikomojo gydymo paslaugos slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninėse ekstremaliosios situacijos ir karantino metu bus teikiamos neribotai.

„Ši pataisa priminė seną problemą, kad mes, valstybė, apmokame tiktai už keturis mėnesius ir toliau žmonės patys turi mokėti. Tačiau dauguma jų ne iš gero gyvenimo ten guli, nes neturi kas jais namuose rūpinasi. Tūkstančio eurų, kuriuos mažiausiai reikia mokėti už vieną mėnesį, jie tiesiog neturi.

Norėčiau, kad šį svarstymą išgirstų geriatrijos centrų vadovai ir neskubintų nuo gegužės 1 dienos susimokėti už gegužės mėnesį, nes nuo kovo 16 dienos iki karantino pabaigos nėra skaičiuojamos 120 dienų“, – pritarti projektui ragino Seimo narys Stasys Tumėnas.

Šiuo metu galiojančiame įstatyme nustatyta, kad slaugos ir socialinės paslaugos bei patarnavimai, palaikomojo gydymo paslaugos slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninėse teikiami ne ilgiau kaip 120 dienų per kalendorinius metus. Įsigaliojus šiandien priimtiems pakeitimams į 120 dienų per kalendorinius metus terminą nebus įskaičiuojamas Vyriausybės paskelbtos ekstremaliosios situacijos ir karantino laikotarpis.

Tokiam sprendimui vieningai pritarė 122 balsavime dalyvavę Seimo nariai.

Prašoma nustatyti ministro Jaroslavo Narkevičiaus turto kilmę

Seimo Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos seniūno pavaduotoja Agnė Bilotaitė kreipėsi į Valstybinę mokesčių inspekciją prašydama nustatyti susisiekimo ministro Jaroslavo Narkevičiaus turto kilmę.

J. Narkevičius, anksčiau eidamas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojo pareigas, galimai vykdė savo gyvenamojo namo remontą savivaldybės viešųjų pirkimų konkursus laimėjusių įmonių lėšomis.

Pasak parlamentarės, šia istorija turėtų pasidomėti ir mokesčių inspektoriai, nes kyla klausimų, ar politiko turtas įgytas teisėtai.

„Darbus J. Narkevičiaus name atlikusios įmonės vadovas tvirtina, kad už namo remonto darbus buvo atsiskaitoma laimėtais viešųjų pirkimų konkursais. Kaip skelbiama, įmonės bankroto administratorius nerado nė vieno mokėjimo šiai įmonei iš Narkevičių šeimos.

Tad kyla klausimas: kieno pinigais namo renovacija buvo finansuojama? Gal buvo ir daugiau asmeninių Jaroslavo Narkevičiaus projektų, už kuriuos buvo apmokama natūra?“ – svarsto Agnė Bilotaitė.

Rašte Valstybinei mokesčių inspekcijai Seimo narė prašo nustatyti Jaroslavo Narkevičiaus ir jo šeimos narių turto ir pajamų kilmę.

Dėl pasikartojančių vandalizmo išpuolių prieš istorinius ir religinius paminklus – kreipimasis į generalinį komisarą ir Vilniaus merą

Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos nariai Laurynas Kasčiūnas ir Audronius Ažubalis kartu su Vilniaus miesto tarybos nare Kamile Šeraite kreipėsi į Lietuvos policijos generalinį komisarą Renatą Požėlą ir Vilniaus miesto savivaldybės merą Remigijų Šimašių, atkreipdami dėmesį, kad pastaruoju metu Vilniaus mieste pagausėjo vandalizmo išpuolių prieš istorinius ir religinius paminklus.

„Savaitgalį buvo išniekinta lietuvių tautos patriarcho dr. Jono Basanavičiaus kapavietė Vilniaus Rasų kapinėse – apspjaudytas atminimo paminklas, ištryptos kapavietėje esančios gėlės, išspardytos ir sudaužytos žvakės. Per pastaruosius kelerius metus tai jau ne pirmas vandalizmo išpuolis prieš istorinius ir religinius paminklus, kuris, panašu, tampa nerimą keliančia tendencija. Sveikintina operatyvi policijos reakcija. Tą pačią dieną po išpuolio Rasų kapinėse buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 312 straipsnį dėl kapo ar kitos viešosios pagarbos vietos išniekinimo. Labai svarbu, kad būtų nustatytas(-i) nusikaltėlis(-iai) ir išsiaiškinti jo (jų) motyvai“, – teigia L. Kasčiūnas.

Parlamentaras A. Ažubalis pažymi, kad „vandalizmas prieš mūsų istorinius ir religinius paminklus tampa nerimą keliančia tendencija. Todėl privalu imtis veiksmų, apsaugančių mūsų istoriją ir tapatybę įamžinančius paminklus, kurie yra mūsų tautos pagarbos tiems žmonėms, mūsų istorijai ir tapatybei išraiška“.

„Nutikęs išpuolis tik įrodo, kad paminklai ir atminimo vietos nėra tinkamai prižiūrėtos – neįdiegtas apšvietimas, nėra vaizdo kamerų. Kai kurie paminklai ar atminimo vietos yra apskritai užmiršti. Todėl Vilniaus miesto savivaldybės prašome daugiau dėmesio skirti apšvietimo ir vaizdo kamerų įrengimui prie istorijai svarbių paminklų ir atminimo vietų“, – sako K. Šeraitė.

„Neturime leisti vandalizmui tapti nebaudžiamu. Svarbu saugoti ir puoselėti istorinę atmintį bei atitinkamai rūpintis paminklais ir atmintinomis vietomis“, – pabrėžė kreipimosi autoriai.

LRS informacija

Pandemija ir kiti įvykiai

(atkelta iš 2 psl.)

Koronaviruso grėsmė ima gožti net Rusijos grėsmę. Ji nustelbė visas kitas temas ar politikų rietenas. Kovo 13 dieną viruso grėsmę svarstė Valstybės gynimo taryba. Prieš tai – Vyriausybė. Diskusijos vyko Seimo komitetuose. S. Skvernelis kvietė gyventojus susitelkti pavojaus akivaizdoje ir pranešė, kokius barjerus viruso plitimui statys valdžia.

Epidemijos banga, atrodo, suteiks valdantiesiems prieš rudens rinkimus girtis nugalėjus virusą, o opozicija peiks juos už pavėlavimus, neryžtingumą ir nesaikingus draudimus, pakenkusius verslui ir varginusius žmones, kad viskas buvo daroma tik blogai arba labai blogai. Nepasiruošta veikti pandemijai pasibaigus. Pasiskolinti 5 mlrd. eurų bus iššvaistyti. Iš pradžių labai trūko apsaugos priemonių, ypač medikams. Nors panašiai nutiko visoje Europoje.

Prasideda pasiūlymų ir pageidavimų rinkimas, bandoma sumažinti neigiamą pandemijos ir karantino poveikį visuomenei bei ekonomikai. Valstiečiai atsiduria žiniasklaidos centre. Vyriausybė viešai pateikė gelbėjimosi planą. Dėl to jų reitingai ir politinės pozicijos kasdien tvirtėja, reitingai aukštesni už buvusius prieš krizę.

Opozicija priekaištauja, kad „valstiečiai“ ir ministras A. Veryga nesugeba patikrinti tiek žmonių, ar parengti tiek apsaugos priemonių ir dezinfekcinio skysčio, kiek jų reikia. Lietuvoje greičiausiai yra daugiau sergančių, nei oficialiai nustatyta, ir niekas nežino kas jie ir kur jie yra. Valdančiųjų padėtis nepavydėtina. Pripažinti, kad pavojus yra didelis ir imtis drastiškų priemonių politiškai pavojinga. Kuo tos priemonės bus platesnės ir griežtesnės, tuo didesnis bus jų neigimas, poveikis žmonių gyvenimui ir šalies ūkiui. Ypač dėl to, kad ūkis gali nukentėti ir dėl viso pasaulio ekonominio nuosmukio. Tai gali atsiliepti ir valdantiesiems, ir jų sėkmei Seimo rinkimuose. Kaip matome, S. Skvernelio ir „valstiečių“ reitingai žymiai kyla.

Opozicijos žaidimas – nepralaimimas

Ypač jei valdžia blaškysis iš vienos pusės į kitą. Jau imta gąsdinti, kad norima stabdyti Seimo darbą, kad gali būti atidėti Seimo rinkimai, nes negali normaliai vykti rinkimų kampanija, uždrausti visi vieši renginiai.

Aišku, kad bus blogiau. Tačiau kiek ir kaip? Spėjama, kad ekonomika smuks nuo 1,3 iki 2,5 proc., nedarbas išaugs 2 proc., sumažės investicijos ir vartojimas, augs kainos. Žiniasklaida išsigando, kad negaus pajamų iš reklamos. A. Veryga mano, kad testavimas gal nėra labai reikalingas, nes jį skelbia Pasaulio sveikatos organizacija (PSO). Politiniai padariniai sunkiai nuspėjami. Prognozuojama, kad jie skaudžiai smogs valdantiesiems (įvyko atvirkščiai, kova su virusu jiems padėjo). TS-LKD stabdo savo rinkimų kampaniją. Baltarusija ir Rusija nepripažįsta, kad virusas jiems pavojingas. Bet gali kristi naftos kaina.

Sparčiau kuriama vakcina nuo viruso. Tam suaukota keli milijardai eurų. Tik jos sukūrimas gali trukti iki metų pabaigos. Tad kalbos apie vertybes ir solidarumą beprasmės.

Mečys Laurinkus ragina baigti rėkti, padėti Vyriausybei, nes barniai yra bergždi. ES nepadės. Reikia remtis savomis galiomis – nacionaliniu lygiu. Neskėsčioti bejėgiškai rankomis. Reikia aiškaus veiksmų plano ir ryžtingų sprendimų. Azijoje geriau kovojama su virusu nei Europoje. JAV žvalgybos informacija apie koronavirusą buvo gauta pernai rudenį, bet padėta į stalčių dėl nepasitikėjimo. Nepriimti pagalbos „iš blogų rankų“.

Draudimai ir ribojimai

Nuo kovo 16 d. visoje Lietuvoje įvestas karantinas. Terminui pasibaigus, jis pratęstas. Uždraustas žmonių judėjimas per sieną su kai kuriomis išimtimis, kai jie grįžta į savo gyvenamąją vietą ar vyksta į darbą kitur. Šalies viduje ribojamas tarpmiestinis žmonių susisiekimas. Draudžiamas restoranų, kavinių, barų, naktinių klubų lankymas. Maistas teikiamas tik išsinešimui. Uždaromi prekybos ir pramogų centrai. Stabdoma sveikatinimo paslaugų centrų, sanatorijų, poilsio centrų veikla. Galimas tik nuotolinis bendravimas. Švietimas ir vaikų ugdymas galimas tik nuotoliniu būdu.

JAV prezidentas D. Trumpas kaltina Kiniją, kad ta tyčia ar netyčia paleido virusą ir apie tai neįspėjo pasaulio. Pirmasis amerikietis susirgo sausio 19 d. Po 100 dienų užsikrėtusių buvo 1,3 mln., mirė 77 tūkst. Šalyje įvesta nepaprastoji padėtis. Bedarbių – 32 mln. Tokios baisios pasekmės. JK – mirė 31855 žmonės, mirtingumas – 14,8 proc. nuo užsikrėtusių.

Lietuvoje epidemija atlėgo. Bet medikai perspėja dėl antrosios bangos rudenį. Lietuvą ES pripažįsta, kaip vieną sėkmingiausiai kovojančią su virusu. Tik Latvijos rodikliai kiek geresni. Neskaitant Pietų Europos, Belgijoje 100 tūkstančių gyventojų užsikrėtusių 10 kartų daugiau. Lenkijoje padėtis panaši į mūsų. Švedija buvo liberaliausia, neuždraudė mažų susibūrimų iki 50 žmonių, neuždarė kultūros įstaigų ir mokyklų. Bet rezultatai nėra geri – per 20 tūkst. užsikrėtusių ir 2,5 tūkst. mirusių.

Nuo gegužės 6 d. panaikintas draudimas išvykti iš Lietuvos, gydymo įstaigoms leista atnaujinti medicinos paslaugas. Iš Kinijos atgabenta apie 100 tonų apsaugos priemonių medikams. Gegužės 6 d. karantiną Vyriausybė pratęsė iki gegužės pabaigos. Vėl laisvinamos kai kurios karantino sąlygos, nuo gegužės 11 d. leidžiama atvykti iš Latvijos ir Estijos, netaikant 14 dienų saviizoliacijos, nuo gegužės18 d. atnaujinamos odontologijos paslaugos ir atnaujinamas ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Nuo gegužės 30 d. iki 30 žmonių galės susirinkti uždarose patalpose.

Kiti svarbūs įvykiai

Dėl valstybinio banko vėl atsinaujina diskusija. G. Nausėda ir V. Šapoka mano, kad atėjo metas svarstyti klausimą ar reikia steigti tokį banką. Neramu, kad privačią nuosavybę ginanti valstybė kurs valstybines struktūras. Prieš prezidento rinkimus G. Nausėda kritikavo tokią idėją. Dabar pakeitė savo požiūrį. „Valstiečiai“ tokio banko steigimą buvo įrašę į savo rinkimų programą. Gale kadencijos susigriebė. V. Šapoka sako, kad galima apsieiti be tokio rizikingo žingsnio. G. Nausėda mano, kad jau yra įdirbis tokiai institucijai – S. Skvernelio sukurtas verslo skatinimo mechanizmas. V. Šapoka primena, kad valstybinio banko kūrimas truktų apie metus ir kainuotų apie 1 mlrd. eurų.

Dabar Lietuvoje dominuoja trys bankai ir nėra konkurencijos. Bankams prikišama, kad jie nepakankamai socialiai atsakingi. Gegužės 12 d. premjeras S. Skvernelis skaitė savo Vyriausybės darbo 2019 m. metinę ataskaitą. Trumpas jos turinys – visko padaryta daugiau ir geriau, nei bet kuri Vyriausybė iki šiol padarė. Nuo kuklumo premjeras nenumirs, pasakytų eilinis pilietis.

Politikams užkliuvo Lietuvos banko vadovo Vito Vasiliausko atlyginimas – be atskaitymų 12 tūkst. eurų, atskaičius mokesčius – 7260 eurų. Prezidentas gauna 5756 eurų, atskaičius mokesčius. (Vidutinis darbo atlyginimas 2019 m. buvo 1358,6 euro.) Gal visgi Vasiliauskas nėra reikšmingesnis valstybei už Nausėdą?

Sveikiname

Sveikiname buvusią 1948 m. Krasnojarsko kr. Kansko r. tremtinę **Stefaniją BUMBLAUSKAITĘ-TAUJANSKIENĘ**, LR Prezidento dekretu apdovanotą ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu.

Džiugu, kad tremtyje Stefanijos ir Stasio sudaryta santuoka tapo didelės šeimos pradžia. Pora susilaukė dviejų dukterų ir keturių sūnų. Už tai, kad užaugino ir pavyzdingai išauklėjo šešis vaikus, S. Taujanskienė pelnė garbingą apdovanojimą, kuriuo džiaugiasi ir keturiolika anūkų bei keturi proanūkiai. Stefanija spėja ir šeima pasirūpinti, ir visuomeninėje veikloje dalyvauti, perduoti gyvenimo patirtį jaunajai kartai, gerumu pasidalyti...

Linkime Taujanskių šeimai Aukščiausiojo palaimos, sveikatos, stiprinti vieniems kitus savo meile, rūpesčiu ir širdžių šiluma.

LPKTS Telšių filialas

Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena

Angelė JAKAVONYTĖ

Kasmet trečiąjį gegužės mėnesio sekmadienį buvo švenčiama Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena. Šįmet Marijampolės mieste planuota šventė neįvyko dėl visą pasaulį užklupusios koronaviruso pandemijos. Todėl šią dieną kiekvienas šventėme neįprastai, pagal galimybes: vieni aplankė bunkerius, kiti uždegė žvakučių ant partizanų kapų ar prie paminklų.

Ši šventė turi ir dar vieną simbolinę reikšmę – gegužės 14-oji yra ir mūsų laisvės fakelo – Romo Kalantos žūties diena. Jis po dvidešimties metų simboliškai pratęsė kovą tų, kurie gynė laisvę pokario miškuose, kad dar po dvidešimties metų Lietuva atkurtų savo nepriklausomybę. Sava auka jis pažadino ne tik Kauno patriotus, tačiau išjudino visą Lietuvą.

Atėjūnai išsigandę pradėjo daryti kratas buvusių partizanų namuose. Neišvengė tokios kratos ir mūsų šeima, tačiau tėtis žinojo, kad yra uoliai sekamas, todėl dar išlikusius „Laisvės varpo“ lapus dar labiau paslėpė. Nieko nepešė „uolieji“ Kremliaus tarnai. Laisvės dvasia nuvilnijo per visą Lietuvą ir ji buvo tvirtesnė už atėjūnų ginklus. Nors jie labai stengėsi įbrukti į žmonių smegenis savo ideologiją, tačiau žmonių nusiteikimo ir troškimo būti laisviems negalėjo sustabdyti.

Pilietinio pasipriešinimo dieną Nevyriausybinių organizacijų, padedančių stiprinti Lietuvos gynybinius pajėgumus, kartu su Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos atstovais, paminėdami Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dieną, Vilniuje, Lukiškių aikštėje, prie būsimo paminklo žuvusiems kovotojams už Lietuvos laisvę, padėjo gėlių. Čia yra įamžintos relikvijos iš įvairių kovų už Lietuvos laisvę vietų. Labai tikimės, kad kitais metais čia bus pastatytas Vyčio paminklas.

Tęsdami pilietiškumo kelionę po Lietuvą, nuvykome į Kauną ir padėjome gėlių vainiką prie Romo Kalantos paminklo „Aukos laukas“. Romo auka tapo pilietinio pasipriešinimo okupacinei santvarkai simboliu. Pasimeldėme už jo sielą, prisiminėme, koks R. Kalantos susideginimas buvo svarbus visai Lietuvai ir kaip laisvės banga nuvilnijo per visą šalį.

Vėliau nuvykome į Kazlų Rūdą – tokią dieną labai prasminga aplankyti vietas, kur žuvo ir palaidoti partizanai. Šiose apylinkėse žuvo labai daug partizanų. O su vienu partizanu Jonu Štreimikiu, kilusiu iš Kazlų Rūdos, mano tėtis partizanas Tigras viename gyvuliniame vagone buvo vežamas į Komsomolsko prie Amūro lagerius. Išsiskirdami jie palinkėjo vienas kitam išlikti gyviems ir susitikti. Gaila, bet Jonas Štreimikis žuvo Magadane.

(keliama į 8 psl.)

1948-ųjų pavasaris – „Vesna“

(atkelta iš 1 psl.)

Čia pasidarę būdą, nes grįžti po darbo namo jau nebeturėdavome jėgų. O kad neužklystų koks nors neprašytas svečias, pavyzdžiui, lokys ar pabėgęs kalinys, su mumis būdavo šunelis Ciulbis, kuris savo lojimu perspėdavo.

Sunkūs tai buvo darbai, tuo labiau kad saugantis puolančių uodų bei mašalų, turi būti ne tik apsirengęs taip, kad uodai neįgeltų, bet ir ant galvos dar užsimaukšlinęs maišą su tinkleliu. O kaip apsisaugoti nuo mašalų? Bandydavome tepti veidą ir rankas degutu, tai porai valandų tas padėdavo. Nepatyrusiems to „malonumo“ sunku įsivaizduoti. Pasakysiu tik, kad palyginus su tuo, ką ten patyrėme, tai man atrodo, jog Lietuvoje uodų beveik nėra!

Kpt. Dominykas Jėčys, Alvydo krikšto tėvas, su savo trofėjais, 1939 m.

Bet žmogus galiausiai prie visko prisitaiko ir pripranta. Jaunimui vis tiek norisi bendrauti, ir jie ėmė organizuoti susiėjimus, kur galėtų padainuoti ir pašokti. Čia labai pravertė mano atsivežta, tėčio karo metais dovanota armonika. Ypač aktyvūs buvo studentai.

Jie stengdavosi išlaikyti lietuvišką dvasią, skatino dalytis knygomis. Bet tai labai užkliuvo komendantui Chvoščiovui ir, matyt, buvo skundas „kur reikia“. Taigi vieną naktį atvyko grupė enkavedistų ir 25 jaunuolius išsivarė. Vėliau sužinojome, kad tie „nusikaltėliai“ pakliuvo į aukso kasyklas. Ar grįžo iš jų kas nors į Lietuvą, neteko girdėti...

Terorizuodavo politinius kalinius

Kitoje upės pusėje buvo įkurtas koncentracijos lageris, kuriame kalėjo kriminaliniai ir politiniai kaliniai, kurie pjovė mišką. Kriminaliniai buvo pasiskirstę į kastas: „kalės“, „vagys“ ir aukščiausia iš jų – „blatnieji“. Kiekvieno „vagies“ svajonių svajonė buvo tapti „blatnuoju“. Tai buvo privilegijuota kasta, nes „blatnųjų“ į darbus nevarydavo, o „vagys“ jiems surinkdavo iš kitų kalinių duokles. Žodžiu, gyvenimas jiems nebuvo sunkus.

Iš dyko buvimo jie prisigalvodavo visokių pramogų: pasigamindavo svaigalų, lošdavo kortomis, terorizuodavo kitus kalinius. Ypač blogai būdavo tiems, kuriuos pralošdavo kortomis. Tada jau vargšelis turėdavo pirmai progai pasitaikius bėgti iš lagerio, nes kitaip bus paprasčiausiai papjautas. O bėglį vydavosi raiti sargybiniai su dresuotais šunimis. Už pagautą bėglį (gyvą ar negyvą – nesvarbu!) sargybiniui priklausė piniginė premija.

Kam vargti su gyvu, jeigu galima nušauti ir surištomis kojomis pririšti prie balno. Atvelka tą kruviną lavoną per mūsų kaimą, parodo mums, tremtiniams, po to nuvelka prie konclagerio vartų ir, pravarę visus kalinius, parodo, kas bus, jeigu bandysime pabėgti. Prisimenu, sovietmečiu buvo rodoma meniniuose filmuose, kaip vokiečiai su šunimis gaudydavo bėglius iš konclagerių, tik uniformos buvo kitos... Nesunku buvo statyti filmus, turint tokią patirtį...

Padėtis ėmė keistis

Kiekvienais metais tremtinių Teličete daugėjo, kaimas augo, gyventojų jau buvo virš trijų šimtų. Vyko statybos ir naujų kaimų: „Solnečnaja“, „Razdolnaja“, „Tarzanovka“. 1950 m. atvyko tremtiniai iš vakarų Ukrainos, su kuriais mes, lietuviai, iškart susidraugavome. Buvo kelios šeimos 1941 metų tremtinių iš Latvijos ir iš buvusios Pavolgio vokiečių autonominės respublikos. Buvo kurį tai laiką atvaryta ir iš Azerbaidžano nemaža grupė žmonių, tik beveik vieni vyrai. Bet kuomet už blogą elgesį su jais buvo smarkiai sumuštas prižiūrėtojas, atvykę raiti enkavedistai visus azerbaidžaniečius išsivarė, ir nieko daugiau apie juos negirdėjome. Turbūt sušaudė.

Po Stalino mirties, prasidėjus N. Chruščiovo valdymo erai, tremtinių padėtis ėmė keistis į geresnę pusę. Naujasis mūsų komendantas vyr. ltn. Lokotenko pranešė per susirinkimą, kad nuo šiol mus, tremtinius, negalima vadinti fašistais ar banditais, o esame „specialiai perkeltieji asmenys“ (rus. „spec. pereselency“). Per tą neįtikėtiną lietuvišką darbštumą (tai ne šiuolaikiniai kaimiečiai!) tremtiniai jau po truputį ėmė atsigauti ir prasigyventi.

Žemės derlingos, tremtiniai ėmė laikyti vištas, ėjo pėsčiomis po keliasdešimt kilometrų į kaimus pas vietinius gyventojus pirkti paršiukų ir karvių. Vietiniai rusai labai stebėdavosi, kaip lietuviai spaudžia sūrius, muša sviestą, rūko dešras. Jiems tai buvo naujiena. Bet kaip ir visur, taip ir ten, buvo tokių tinginių, kuriems tas lietuvių prasigyvenimas labai užkliūdavo. Ėjo net skundai „kur reikia“.

Bet tas Tėvynės ilgesys!.. Žmonės jau tapo drąsesni ir ėmė rašyti į Maskvą įvairioms instancijoms, prašydami peržiūrėti jų bylas. Labai daug kam iš mūsų tremtinių padėjo advokatas Jurgis Baltūsis (partizanų vado Antano Baltūsio-Žvejo brolis). Vienam kolchoze, į kurį rudenį būdavo varomi tremtiniai padėti nuimti derlių, vietinis žmogelis, kad kažkaip prasimaitintų, ėjo nakčia rinkti pabirusius ant kelio nuo sunkvežimio grūdus. Taigi, įsivaizduokit, pamatė kažkas ir įskundė „kur reikia“. Vargšą kolchozniką areštavo ir jam už socialistinės nuosavybės grobstymą (!) grėsė 15 metų kalėjimo. Jurgis Baltūsis ėmėsi ginti tą žmogų ir padėjo surašyti skundą į Krasnojarsko krašto prokuratūrą. Ir, neįtikėtinas dalykas, – žmogus prasėdėjęs 8 mėnesius kalėjime, buvo paleistas į laisvę! Matyt, byla pateko į mąstančio prokuroro rankas. Visur visokių žmonių pasitaiko...

Kol gyvi būsim, niekur iš Lietuvos neišvažiuosim!

Kai 1956 m. oficialiai buvo pasmerktas Stalino kultas, prasidėjo masiškas reabilitacijų laikotarpis. Galiausiai ir mums buvo leista grįžti į Lietuvą. Pirmiausia paleido mudu su patėviu ir, mes išvykome, kad įsikurtume Lietuvoje, o mama vis negauna leidimo, vis dar laukia. Pasirodo, ji labiausiai nusikaltusi tarybų valdžiai! Mes su patėviu jau nebežinojome, ką ir daryti: ar neteks grįžti į Sibirą? Tada mums padėjo tuometinis Teličeto komendantas vyr. ltn. Lokotenko, geros širdies, tremtinius užjaučiantis žmogus. Ir tokių, pasirodo, buvo!

Tai jis pasirašė mamai leidimą mėnesiui važiuoti į Lietuvą ir patarė dėl paleidimo kreiptis į nieką kitą, tik į patį Justą Paleckį. Na, o jeigu jos vis tik nepaleis, privalės grįžti atgal. Mama davė garbės žodį, kad negavusi leidimo likti Lietuvoje, tikrai sugrįš atgal į Sibirą.

Miško darbuose

Kiek vargo, pažeminimo ir ašarų teko mamai iškentėti, nes vis ta pavardė visur užkliūdavo ir labiausiai LTSR Prezidiumo sekretoriui S. Naujaliui! „A-a, Semaškienė? Su jumis tarybų valdžia dar per švelniai pasielgė! Grįžkit atgal, kur buvot ir ten sėdėkit!“ J. Paleckis dažnai būdavo išvykęs į Maskvą. Pagaliau pavyko prieiti prie J. Paleckio ir galiausiai gauti sutikimą likti Lietuvoje! Tik klausimas: kur gyventi, kaip prisiregistruoti?

Kad milicijos pasų skyrius tave, tremtinį, mieste priregistruotų, reikėjo, kad turėtum 13 kvadratinių metrų gyvenamojo ploto. Tai reiškia, kad mums trims reikia rasti 39 kvadratinius metrus. Iš kur tiek paimsi, kai tada visi gyveno susispaudę. Savo kailiu patyrėme, kokie bjaurūs buvo vietiniai komunistai – lietuviai. Nedaug trūko, kad būtume grįžę atgal (savo noru!) į Sibirą.

Štai todėl daugeliui mūsų tremtinių teko ieškotis prieglobsčio Latvijoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje ar net grįžti atgal į tremties vietą, kur komunistai buvo jau ne tokie aršūs. Visai atsitiktinai, paskutiniu momentu mums padėjo geri žmonės. Tai seni mano tėvų pažįstami: garbinga Okulič – Kazarinų šeima suteikė ir gyvenamąjį plotą, ir priregistravo. Likome gyventi Lietuvoje ir savo noru, kol gyvi būsime, tikrai niekur iš jos neišvažiuosime!

Tėvo armonika

Tėvai – neįkainojamas turtas

Su patėviu iki jo gyvenimo pabaigos, kuomet jį lankydavau, visad maloniai bendraudavom, aptardavom įvykius Lietuvoje ir pasaulyje, o kartais jis ir pabardavo mane, kad per retai matomės. Jis sulaukė garbingo amžiaus – 95-erių! Gerai, kad dar buvo su kuo pasidalyti senais prisiminimais, nes mamos jau senai nebeturiu. Kai po Atgimimo 1992 m. rudenį į valdžią vėl sugrįžo komunistai, mama, kuri visada buvo didelė optimistė, dėl to labai susikrimtusi pasakė: „Šito aš jau nepergyvensiu... Šitiek aukų buvo sudėta, tiek iškentėta ir viskas veltui?!“

Labai išgyveno dėl viso to, kas vyko Lietuvoje: ta laukinė „prichvatizacija“, įmonių į bankrotą varymas, nusikaltėlių siautėjimas ir t.t. Labai išgyveno išgirdusi, kad muitininkai ima kyšius. Mano senelis, caro gvardijos karininkas, kpt. Pranas Dambrauskas po tarnybos Lietuvos kariuomenės 12-ame pulke, išėjęs į atsargą, buvo paskirtas Ukmergės muitinės viršininku. „Kaip šitaip galima? Jeigu mano tėvui kas nors pasiūlytų kyšį, jis palaikytų tai didžiausiu įžeidimu!“ Taip buvo jie išauklėti, toks buvo garbės supratimas. Dabar turim, ką turim!

Mama sunkiai susirgo ir po pusės metų mirė. 2014 m. spalio 13 d. netekau ir patėvio. Lankykime savo tėvus ir globėjus, kol dar juos gyvus turime! Tai yra neįkainuojamas turtas, kurį, deja, anksčiau ar vėliau prarandame...

Likimai

Mačionių šeimos istorija

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Į „Tremtinio“ redakciją kreipėsi Vilniuje gyvenantis ir daug prisidėjęs prie partizanų atminimo įamžinimo Vytautas Mačionis, prašydamas paminėti prieškario ir pokario įvykius jo gimtajame krašte, juo labiau kad minimos jo vyriausiojo brolio, politinio kalinio ir literato Boleslovo (1915–1971) 105-osios gimimo metines.

Vytauto (gimusio 1932 m.) tėvelių Kazio (1890–1945) ir Antaninos (Zagorskaitė, 1894–1981) Mačionių sodyboje Atžalyno kaime, Daugų valsčiuje, jau nuo 1944 metų rudens lankėsi Geležinio Vilko partizanai. Nuo 1945-ųjų apsilankymai padažnėjo, o vėliau ateidavo beveik kasdien. Sesuo Marytė Mačionytė tapo jų ryšininke Žvaigždute. Būryje partizanavo Vytauto pusbrolis Kostas Mačionis (1923–1945), kuris prieš pirmąją sovietų okupaciją priklausė tautinei organizacijai „Jaunoji Lietuva“, buvo aktyvus jos narys. Dvarčėnų kaimynystėje esančiame Pagilės kaime gyveno tik bežemiai ir mažažemiai valstiečiai. Lietuvos laisvės ginti į miškus išėjo Mikas Skauranskas, Stasys Geisčiūnas, o pas Vincą Anusevičių, turėjusį 5 hektarus žemės, buvo įrengtas partizanų bunkeris. Iš Žvirgždėnų partizanauti išėjo visas kaimas – apie 40 vyrų.

1945 m. vasario mėn. Kostas Mačionis-Žvalgas dalyvavo mūšiuose Miguičionių (Onuškio valsčius), Kančėnų (Daugų valsčius) apylinkėse. Miguičionių mūšyje buvo nukauta 17 enkavėdistų ir keli stribai. Kančėnų kautynėse žuvo devyni patys aršiausi Daugų stribai.

Kai 1946 m. liepos mėn. į Mačionių kiemą sugužėjo visas partizanų būrys, mama ir senelė išsigando, o senolė dar ir suaimanavo: „Dzievuliau, Dzievuliau, sužinos stribai, prapulsim: trobas sudegins“. Sako, tą aimaną išgirdo jų vadas Vaclovas Voveris-Žaibas ir Marytei Mačionytei-Žvaigždutei pasakė, kad vengs jų sodybos. Pradėjo vėl lankytis partizanai pas juos tik jau po Žaibo žūties 1949 metų rudenį.

Norėjo, kad sūnus ūkininkautų

Boleslovas Mačionis gimė 1915 m. gegužės 18 d. Dvarčėnų kaime, Daugų valsčiuje (dabar – Alytaus rajonas). Gimtinė buvo gražioje vietoje, ant Didžiulio (Daugų) ežero. Pietuose telkšo Savingis. Kaime gyveno apie pusantro šimto gyventojų. Šaltiniai teigia, kad dar caro laikais Kazys Mačionis su broliu Silvestru ir kitais kaimo vyrais rengdavo vakarus. Šeima draugavo su Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataru kun. Vladu Mironu, vėliau paskirtu Vyriausybės ministru pirmininku, Juozapavos dvaro savininku, karininku Vladislovu Golšteinu ir jo žmona mokytoja Monika.

Dar spaudos draudimo metais per kun. Vladą Mironą gaudavo nemažai lietuviškų knygų ir laikraščių, todėl savaitgaliais ir vakarais su broliu Silvestru mokydavo susirinkusį jaunimą lietuvių kalbos, suprasti gimtosios kalbos vertę. Kazys Mačionis 1920 m. tapo pirmuoju Daugų valsčiaus viršaičiu.

Deja, Mačionių šeimos gyvenime džiaugsmo buvo mažai. Kazys pinigų ūkiui užsidirbti buvo išvykęs į Ameriką. Grįžęs nusipirko Atžalyno kaime, buvusiame už trijų kilometrų nuo Dvarčėnų, 31,5 hektaro žemės. Joje buvo daug ąžuolų. Bet iš gimusių trylikos brolių ir seserų užaugo septyni: Boleslovas, Marija, Ona, Aldona, Vytautas, Genovaitė ir Eugenija. Buvę dienų, kai per savaitę mirė trys vaikai... Deja, už lietuviškumą, savo aktyvią veiklą Kazys Mačionis 1944 m. rugpjūčio mėn. buvo areštuotas, nuteistas, o po metų mirė Taišeto lageryje. Apie jo žūtį šeimai nepranešė...

Pramoko skaityti Boleslovas ganydamas karves pas vietos mokytoją Balčiūną, vėliau per dvi žiemas baigė Daugų pradžios mokyklos keturis skyrius. Toliau nesimokė, nes tėveliai norėjo, kad sūnus taptų ūkininku.

Boleslovas eilėraščius pradėjo rašyti nuo 17 metų. Yra parašęs kelis tūkstančius eiliuotų kūrinių. Buvo parengęs rankraštinius poezijos rinkinius, poemas, tačiau jie nebuvo išleisti. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje ulonu Alytuje. Vėl sugrįžo ūkininkauti.

Boleslovas partizanų gretose

Okupavus Lietuvą, įsijungė į besipriešinančiųjų gretas. Priklausė „Geležinio Vilko“ organizacijai, Lietuvos

Boleslovas Mačionis, 1938 m.

aktyvistų fronto Atžalyno skyriui, buvo jos pirmininku. Žinoma, kad į pogrindinę organizaciją įstojo 1941 m. vasario 5 d. Skyriui priklausė šie jauni žmonės: Boleslovas, Kostas, Adolfas ir Kazimieras Mačioniai, Aldona, Marijona ir Ona Mačionytės, Juozas Anusevičius, Juozas Gavelis, Julius Kaminskas, Alfonsas Liuolia, Julius Mironas, Alfonsas Petružis, Vytautas Petružis, Karolis Rubliauskas, Algirdas Tamulionis...

1941 m. balandžio mėn. B. Mačionis ruošėsi išleisti laikraštį „Žygis“, tačiau nespėjo, nes buvo areštuotas Daugų bažnyčioje šv. Velykų rytą (balandžio 9-ąją). Kostui Mačioniui tąkart pavyko pasislėpti, tačiau po savaitės – balandžio 16 d. (per Atvelykį) namuose buvo suimtas. Kalintas Alytuje, vėliau kartu su Boleslovu atsidūrė Kauno kalėjime, Mickevičiaus gatvėje. Kilus Vokietijos–Sovietų sąjungos karui, juos iš kalėjimo išlaisvino. Apsiginklavę papildė Birželio sukilėlių gretas.

Vaclovo Mačionio liudijimu, visą vokiečių okupacijos laikotarpį Boleslovas dirbo Kaune, Statistikos valdyboje. Buvo aktyvus visuomenininkas, savo kūrybos eiles skaitė ir dainavo per Kauno ir Vilniaus radijo laidas (Boliaus balsas buvo labai sodrus, panašus į Kipro Petrausko). Sugrįžus rusams, įsidarbino pašte laiškanešiu.

1944 m. rugsėjo mėn. B. Mačionį nuteisė 10 metų kalėjimo ir 5 metus tremties. Kalėjo Gorkio srities Suchobezvodnajės kalėjime, vėliau Kazachstano Temir Tau mieste dirbo statybose (čia kalėjo kartu su žymiu rusų rašytoju disidentu Aleksandru Solženicynu). Tremtyje išbuvo Irkutsko srity, Čeremchovo mieste, pas tremtinę seserį Aldoną. Iš lagerių ir tremties į Lietuvą sugrįžo 1959 m., po 15 metų, jau sunkiai sirgdamas...

Kūrybinis palikimas

Daug rašė. Epopėją „Sielvarto medžiai“ sukūrė sovietmetyje, kai Vakarai labai mažai ką žinojo apie Gulagus, ir laikė savo vertingiausiu kūriniu. Jame sueiliuoti visa jo 15 metų vergijos patirtis – nuo arešto dienos iki sugrįžimo į Tėvynę – išgyvenimai, į juos įpinant ir politinius to meto įvykius. Boleslovas mirė 1971 m. rugpjūčio 11 d., palaidotas Dauguose.

Sovietmečiu savo lyriką jis siūlė literatūriniams leidiniams, tačiau durys buvo užvertos. Jau vėliau literatūrologas Vytautas Kubilius parašė: „Kokia šios poezijos, „krauju pataškytos“, meninė galia? Ji stipri savo autentiškumu, skaudžiu liudijimu to, ką žmogus patyrė „slibino nasruos“. Čia pinasi elegija ir malda, himnas ir prakeiksmas, liaudies daina ir kalėjimo romansas“.

Sovietinis saugumas vis nepaliko ramybėje, tad dalį savo rankraščių Boleslovas užkasė. Po mirties brolis Vytautas juos surado, tik jau nepataisomai gruntinio vandens sugadintus. Iš išlikusios medžiagos 2001 m. buvo išleista jo eilėraščių, laiškų ir maldų knyga „Mano brangužėlė vargo Lietuva“, kuri buvo pristatyta Daugų visuomenei. Vytautas Mačionis joje publikavo plačią brolio biografiją...

Atkūrus nepriklausomybę, Boleslovo Mačionio eilės buvo spausdintos įvairiuose periodiniuose leidiniuose, vienas eilėraštis įtrauktas į 10 klasės skaitinių vadovėlį...

Kalniškės mūšiui – 75 metai

(atkelta iš 1 psl.)

Partizanai atsakė automatų ir kulkosvaidžių ugnimi. Kariuomenė atsitraukė ir paliko daug žuvusių. Partizanų kulkosvaidininkai įlipo į medžius, iš kur gerai matė ir taikliai atakavo priešus. Netrukus kariuomenė puolė antrą kartą. Partizanai prisileido labai arti ir apmėtė granatomis. Likę gyvi kareiviai pasitraukė, viskas nurimo, partizanai ruošėsi vėl gintis, numatė vietas prasiveržimui. Jų laukė sunki kova.

Vidurdienį atvyko kariuomenės pastiprinimas ir apie valandą šaudė kryžmine ugnimi iš sunkiųjų ginklų. Žuvo eglėse įsitaisę kulkosvaidininkai, tarp jų ir vado žmona Albina Griškonytė-Neifaltienė-Pušelė.

Kautynės vyko iki vakaro. Pasinaudodami prietema, likę gyvi partizanai grupelėmis prasiveržė pro apsuptį ir pasitraukė Dusios ežero, kiti – Žuvinto palių link. Gyvas liko mūšio vadas J. Neifalta-Lakūnas. Mūšio lauke žuvo 44 partizanai. Spėjama, kad enkavedistai neteko daugiau kaip 400 karių. Suprantama, NKVD ataskaitose žuvusių partizanų ir savųjų kareivių skaičiai buvo kitokie.

Žuvusių partizanų kūnus atvežė į Simno miesto aikštę, po to užkasė Simno ežero pakraštyje. Žuvusius kareivius sunkvežimiais išsivežė į Alytų. Kiek jų išvežė, niekas nežino ir nesužinos.

Atgimimo metu, po 43 metų, žuvusių partizanų šeimų nariai su ašaromis, gal ir džiaugsmo ašaromis, galėjo nesislapstydami aplankyti paežeryje enkavedistų užkastus šeimos narius. Simniškiai pasakoja, kiek daug žmonių tą vasarą lankė tą vietą ir pastatė kryžių.

1989 metų birželio 23 dieną 44 žuvusieji Kalniškėje buvo iškilmingai palaidoti Simno kapinėse, o 1990 metais, pagerbiant partizanų atminimą, kapinėse pastatytas paminklas.

1990 metų gegužės 13 dieną Kalniškės miške, mūšio vietoje, buvo pastatytas paminklas žuvusiems partizanams. Gegužės 16 dieną Kalniškėse ir ant Meškalaukio kalno įvyko didelis žuvusiųjų pagerbimas. Naktį iš gegužės 21-osios į 22-ąją paminklas buvo susprogdintas. Labai greitai gegužės 29 dieną patriotinės nuostatos žmonės paminklą atstatė.

Iki dabar žuvusiųjų šeimos ir giminės kalnelyje, šalia paminklo, pristatė kryžių ir paminklėlių. Lazdijų savivaldybė įrengė aikštelę automobiliams, šlaite – daug eilių suolų. Kiekvienais metais, gegužės 16-ąją, čia vyksta kautynių dalyvių pagerbimas. Kalnelį lanko pravažiuojantys Lietuvos ir užsienio ekskursantai. Iš aplinkinių rajonų atvažiuoja moksleivių grupės, vyksta patriotinis edukacinis auklėjimas, susikaupimo minutės. Lietuva neužmirš savo didvyrių, garbė jiems amžina.

Su Lietuvos vardu lūpose...

(atkelta iš 1 psl.)

Parodoje Aldonos Žagunienės dovanoti bibliotekai spaudiniai, 1991 m. rajoninio laikraščio „Galvė“ bei Vytauto Voverio knygos „Pasienietis Gintaras Žagunis. Laisvės gynėjo kelias“ (Vilnius, 2008) fragmentai.

Parodoje nušviečiami su Trakais susiję G. Žagunio jaunystės metai, brandą liudijanti Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio pasirinkta kryptis ir tie neramūs, lemtingi, skausmo ir vilties paženklinti 1991-ieji bei balandžio–gegužės mėnesiai Šalčininkų pasienio ruože…

Gintaras Žagunis gimė 1957 m. birželio 20 d. Pakruojo rajono Rozalimo miestelyje, nuo 1962 m. gyveno Trakuose, 1975 m. baigė Lentvario 2-ąją vidurinę mokyklą, 1980 m. – Vilniaus statybos technikumą. Žodžius – „O Lietuva, Lietuva, tu per amžius laisva!“ – G. Žagunis įrašo užrašų knygelės pirmame puslapyje, atlikdamas privalomą tarnybą sovietinėje kariuomenėje 1976–1978 m.

Atgimimo metais – Baltijos kelias, Sąjūdžio žaliaraištis, Lietuvos demokratų partijos narys. 1990 m. spalio 27-ąją, Vytauto Didžiojo mirties dieną, Trakų pilyje duota priesaika Šaulių sąjungai. 1990 m. lapkritį paskiriamas Pasienio apsaugos tarnybos Šalčininkų užkardos Dieveniškių patrulinės tarnybos baro pamainos viršininku.

Sausio 11-ąją Aukščiausiosios Tarybos rūmuose prisiekia Lietuvos Respublikai, saugo Aukščiausiąją Tarybą, Vyriausybės rūmus. Skaudūs Lietuvai 1991 metai, ypač neramus pavasaris Šalčininkų pasienio ruože – balandžio 10, 11, 28 dienos, gegužės 5, 12, 14, 18 dienos – rusiški keiksmai, smurtas, apšaudomi Lietuvos Respublikos pasienio postai…

Gegužės 19-osios naktis ir tarnybos draugams įsirėžę atminty paskutiniai žodžiai išeinant budėti: „Eikit vyrai miegoti, jeigu kas, pažadinsiu. Jeigu žūti, tai vienam, o ne visiems…“ Ginkluoti automatu, šeimininkavę Šalčininkų pasienio poste, apšaudę vagonėlį, trankęsi Šalčininkų miestelyje, prisidengę naktimi, žudikai sustojo prie Krakūnų posto… Juos ir pasitiko savo poste Gintaras Žagunis, vykdydamas pareigą Tėvynei ir priesaikos žodžius. Jo rankose buvo tik žibintuvėlis, atvira širdis ir tikėjimas… Trumpas žudikų dialogas ir teigiami Gintaro atsakymai į klausimus – Krašto apsauga – Sąjūdis – buvo palydėti automato šūviais...

Šalčininkų r., Poškonių kaime esančiai VSAT užkardai suteiktas G. Žagunio vardas, atidengta paminklinė lenta, žūties vietą Krakūnuose mena atidengtas paminklas. Apie G. Žagunį rašomos knygos, jo žygdarbį mena suteikti garbingi apdovanojimai, jo vardas įrašytas gatvių, memorialinių lentų pavadinimuose, bet svarbiausia – G. Žagunis liks amžiams įrašytas šalia Lietuvos valstybės Didžiavyrių vardų, kaip ir jo žodžių aidas – „O Lietuva, Lietuva, tu per amžius laisva!“

Bėga visagalis laikas, keisdamas pavasarį vasara, rudenį žiema, žiemą pavasariu, tik kasmet gegužę, žydint sodams, Motinos širdyje laikas sustoja, primindamas nuostabaus žydėjimo gegužės kainą...

Ilsėkitės ramybėje

Ona Bagdonienė
1922–2020

Gimė mažame Dzūkijos kaimelyje. Kai 1944 m. kaimą užėmė stribai, prasidėjo neramūs laikai, Onutė aktyviai įsitraukė į partizaninį judėjimą, tapo ryšininke. Už pagalbą partizanams 1946 m. suimta ir nuo to laiko prasidėjo ilgas kančių kelias – Šventežerio, Lazdijų, Marijampolės kalėjimai, kuriuose buvo žiauriai tardoma ir kankinama. Iš Lukiškių išvežė į Irkutsko sr. Pesčiankos kaimą. Ištekėjo už kauniečio, Lietuvos karininko Antano. Gimė dvi dukrelės. Kęsdama šaltį, dirbdama sunkiausius miško darbus, ji neprarado tikėjimo grįžti į Lietuvą. 1956 m. su šeima grįžo į Kauną. Daug metų dainuodama „Tremtinių“ chore, ji tarsi išliedavo savo gėlą ir skausmą, likusį širdyje. Ir kai Lietuva atkūrė nepriklausomybę, Onutė su vyru Antanu ir verkė, ir džiaugėsi. Ne veltui kovota, ne veltui kentėta.

Palaidota Panemunės kapinėse.

LPKTS Kauno filialas

Užjaučiame

Mirus Igarkos tremtinei **Janinai Arlauskienei**, nuoširdžiai užjaučiame dukteris ir visus artimuosius.

LPKTS Kėdainių filialas

Dėl buvusio politinio kalinio **Eugenijaus Ignatavičiaus** mirties nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Lietuvos politinių kalinių sąjunga

„Laisvės angelo“ paminklas Alytuje

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Gintaras LUČINSKAS

Tarpukariu šauliams buvo įprasta Nepriklausomybės sukaktuvių progomis, žuvusių šaulių atminimui savo lėšomis statyti paminklus. Jie pastatyti Alytuje, Jiezne, Lazdijuose, Leipalingyje, Ryliškių, Meškučių kaime, Nedzingėje, Perlojoje, Varėnoje ir kt.

XIX Alytaus šaulių rinktinė, ypač Alytaus miesto šaulių būrys, daug prisidėjo prie Laisvės paminklo statybos. Jie ir lėšų tam reikalui surinkti padėjo. Alytaus visuomenei paminklo, kuris skirtas žuvusiems už Lietuvos laisvę, statyba kainavo apie 10 tūkstančių litų. Paminklui parinkta graži vieta parko aikštėje (vėliau pavadintoje S. Dariaus ir S. Girėno vardu), šalia gimnazijos. Projekto autorius skulptorius Antanas Aleksandravičius pats įvykdė jo statybą 1927 m.

Paminklas buvo 12 metrų aukščio ir baigėsi žmogaus dydžio Laisvės angelu, trimituojančiu pasauliui apie lietuvių tautos laisvės atgavimą. Kitoje rankoje laikomas gėlių vainikas išreiškė pagarbą kritusiems karžygiams. Apačioje, iš visų keturių paminklo pusių, buvo įmūryti keturi kvadratiniai bronziniai bareljefai su laisvės kovų fragmentais. Visą fasadinę postamento dalį puošė didžiulis kardas, o apačią apjuosė Gediminaičių stulpai. Paminklas atidengtas 1929 m. spalio 27 d., minint XIX Alytaus šaulių rinktinės įkūrimo 10-metį.

Vasario 16-ąją, per tautos bei valstybės šventes ir kitomis progomis prie šio paminklo rinkdavosi visuomenė. Ten būdavo dedami vainikai, giedamas Lietuvos himnas, sakomos patriotinės prakalbos ir pagerbiami žuvusieji už Lietuvos laisvę.

1934 metų kovą, anksti ryte, staiga trenkė žaibas į paminklo viršuje stovintį Laisvės angelą, nors jo sparnuose ir buvo įrengtas perkūnsargis. Angelas nukrito ir sudužo, nes buvo pagamintas iš gipso. Rytas buvo saulėtas, bet netikėtai užtemo. Tai buvo pirmasis pavasario griaustinis. Vėliau Laisvės angelas vėl buvo užkeltas ant paminklo, bet alytiškiams užsiliko blogas nujautimas, kad Lietuvos laisvei bus suduotas panašus netikėtas smūgis. Į skulptūros atkūrimo darbą įsitraukė Alytaus gimnazijos mokytojas, talentingas menininkas Vytautas Brazdžius. 1937 m. skulptūra vėl puikavosi aikštėje. Naujai sukurta ji nedaug skyrėsi nuo pirmojo A. Aleksandravičiaus darbo, tačiau buvo pasukta į rytus, Vilniaus pusėn.

1944 metų vasarą po „Angelo“ kojomis pradėjo laidoti žuvusius Raudonosios armijos karius. Abiejose paminklo pusėse iškilo obeliskai, papuošti sovietine simbolika ir užrašais. 1951 metų vasaros naktimis Laisvės angelo skulptūra buvo nugriauta, išvežta į Statybos-remonto kontoros kiemą ir užkasta gilioje bombos išraustoje duobėje.

1991 m. spalio 24 d. į naujuosius Laisvės angelo pamatus iškilmingai įmūryta kapsulė su pirmosios skulptūros nuolauža ir tekstu: „Prikėlęs mus Laisvei, Pergalės Angele, keliesi patsai!“ Naujai atkurtos Nikės autorius – skulptorius Jonas Meškelevičius. Bareljefus, puošusius paminklo obeliską, atkūrė J. Blažaitis. Paminklas atidengtas ir pašventintas 1991 m. lapkričio 23 d..

Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę. 1937 m.

Žaibo sudaužytas Laisvės angelas. 1934 m. kovo mėn.

1999 m. sausio 20 d. Alytaus miesto sodo, kurio rytinėje dalyje stovi Laisvės angelo paminklas, teritorija įtraukta į LR Kultūros vertybių registrą.

Tremtinys **ISSN 2029-509X**
www.lpkts.lt

Leidėjas **Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga**
Įmonės kodas **300032645**
Ats. sąsk. **Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas**
Adresas: **Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,**
Tel. **(8 37) 323 204, 8 667 39218**

Savaitraščio vadovė **Audronė Kaminskienė**
Techninė redaktorė **Vesta Milerienė**

El. p. **tremtinys.redakcija@gmail.com**

2 spaudos lankai. Tiražas 1350 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino **spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas**

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena

(atkelta iš 4 psl.)

Kazlų Rūdos gyventojos Gintarė Narkevičiūtė ir Azita Makarevičienė, kurios pažįsta Štreimikių šeimą, mielai papasakojo apie šio krašto istorinius įvykius ir apylinkėse vykusias kovas bei pastatytus paminklus. Prie paminklo žuvusiems partizanams padėjome gėlių puokštę ir uždegėme žvakučių. Šaunuoliai Kazlų Rūdos gyventojai vieną gatvę pavadino Lietuvos partizanų gatve ir joje pastatė paminklą. Labai norisi tikėti, kad Lietuvos partizanų gatvė atsiras ir Vilniuje.

Kelionę tęsėme, nuvykdami į Marijampolę. Čia pagerbėme Tauro apygardos žuvusius ginkluoto antisovietinio pasipriešinimo dalyvius. Ačiū Marijampolės savivaldybės tarybos nariams Kęstučiui Traškevičiui, Valdui Pileckiui, Jonui Bieliauskui, kurie papasakojo ir palydėjo prie paminklo, skirto Tauro apygardos partizanams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1944–1955 m.

Ir kaipgi būnant Marijampolėje neaplankysi Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejaus, kuris buvo atidarytas dar 1993 m., kurio įkūrimo didžiausia iniciatorė ir pirmoji muziejaus vedėja buvo politinė kalinė Aldona Vilutienė. Ji paaukojo daug laiko, energijos ir sveikatos, jog surinktų žuvusių partizanų pavardes, užrašytų informaciją apie vykusias kovas, trėmimus.

Aplankę muziejų likome sužavėti, nes, pamačius čia surinktus eksponatus ir išgirdus įdomų muziejaus darbuotojų pasakojimą, tarsi nusikeli į tuos baisius laikus, kai kiekvieną dieną žūdavo šaunūs Lietuvos vyrai. Muziejuje yra dvi pagrindinės ekspozicijos: ginkluotas pasipriešinimas sovietinei okupacijai ir trėmimai. Pagrindiniai partizaniškos muziejaus dalies eksponatai: partizanų uniformos, ginklai, asmeniniai laisvės kovotojų daiktai, dokumentai, prisiminimai, nuotraukos, taip pat medžiaga apie priešo žiaurumus ir partizanų palaikų paieškas bei jų perlaidojimą po Atgimimo. Labai įstrigo, jog muziejuje yra paviešintos ir stribų, ir KGB darbuotojų pavardės. Manau, žmonės turi žinoti ne tik savo

Prie paminklo Tauro apygardos partizanams, žuvusiems už Laisvę

didvyrių pavardes, tačiau ir tų, kurie vykdė lietuvių tautos genocidą.

Tokios ekskursijos ypač reikalingos jaunimui, kad suprastų ir įsisąmonintų Lietuvos laisvės kainą, kad nenorėtų palikti Tėvynės, ieškodami užjūriuose tik baltesnės duonos ir kitokių materialinių gėrybių. Lietuvoje labai reikalingos jaunos rankos, doros širdys, sąžiningi darbuotojai. Švietimo ministerija turi duoti pavedimą, kad visi vyresnių klasių moksleiviai nors vieną kartą per metus aplankytų partizanų ir tremties muziejus, atstatytus bunkerius, susitiktų su dar gyvais laisvės kovų dalyviais. Viena tokia pamoka, pravesta prie bunkerio, muziejuje ar susitikus su gyvu anų laikų liudininku, atstoja keliolika pamokų klasėje ir suteikia galimybę pajusti to meto įvykių realybę ir susimąstyti apie jų svarbą šiandieninei Lietuvai.

Nevyriausybinės organizacijos, padedančios stiprinti Lietuvos gynybinius pajėgumus, kartu su Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu prie KAM atstovais į Suvalkiją nuvykome dar ir su kita kilnia misija. Artėjant Tėvo dienai, Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos proga nusprendė padėti skurstančių šeimų vaikams. Euras prie euro ir surinkome 1500 eurų. Už juos nupirkome 92 vaikams maisto produktus: 65 vaikams Kazlų Rūdoje (Kazlų Rūdos, Jankų, Bagotosios, Plutiškių vaikų dienos centrams) ir 23 vaikams Marijampolėje (VšĮ Degučių vaikų dienos centrui), dviem vaikams Vilniuje ir dviem vaikams Druskininkuose, kurių proseneliai buvo partizanai.

Kokią šilumą širdyje pajunti, kai matai dėkingas vaikų ir vadovų akis. Miela, kad, surėmę pečius, galime palengvinti gyvenimą tiems, kuriems šiuo metu sunkiausia. Vaikai mums įteikė savo padarytus patriotinius darbelius. Pabuvę šiuose vaikų dienos centruose, pabendravę su vadovais ir vaikais supratome, jog vaikai yra ugdomi patriotine dvasia. Labai tikime, jog šie vaikai bus puikūs Lietuvos šauliai, kariai, šalies patriotai.

Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos proga, kartu su tėveliu partizanu Juozu Jakavoniu-Tigru padėjome gėlių, uždegėme žvakučių ir pasimeldėme prie partizanų vado Jono Žemaičio-Vytauto paminklo, prie Adolfo Ramanausko-Vanago, buvusio Tigro bendražygio, ir prie Antano Kraujelio-Siaubūno kapų. Nueidamas tėtis pasakė, kas žino, ar galės dar kada čia juos aplankyti. Kažin, ar bus surasti palaikai ir ar galės pasimelsti, uždegti žvakutę prie Pietų Lietuvos partizanų vado, puikaus bendražygio Juozo Vitkaus-Kazimieraičio kapo.

Lietuva per šimtmečius turėjo daug savo didvyrių. Ir nors sovietmečiu buvo dėta daug pastangų ištrinti tautos atmintį, to padaryti nepavyko. Džiugina vis dažniau visuomenei atverčiami tie istorijos puslapiai, kurie mokslininkų istorikų vadinami naujųjų laikų Lietuvos istorija. Visų pirma tai pokario Lietuvos partizanų-laisvės kovotojų pasipriešinimo sovietinei okupacijai laikotarpis.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Valkų mūšiui – 75 metai

Lietuvos partizanų ir NKVD kautynės įvyko 1945 metų gegužės 12 dieną Lekėčių miško Valkų kalvose, į Vakarus nuo Lekėčių. Kovėsi apie 100 partizanų. Vadas – Lietuvos kariuomenės kapitonas Jurgis Valtys-Lokys, Tundra, Viesulas. Valkos priklausė Tauro apygardos Stirnos (vėliau Žalgirio) rinktinei.

Jau gegužės 6–18 dienomis Šakių apskrities Barzdų, Jankų ir Paežerėlių valsčiuose NKVD Šakių apskrities skyrius, gavęs duomenų apie partizanų dislokacijos vietas pradėjo karines operacijas, kurias vykdė NKVD pasienio kariuomenės daliniai.

Gegužės 12 dieną į Lekėčių valsčiaus Sutkų kaimo apylinkės Valkų mišką, kuriame buvo įsikūrusi kapitono Jurgio Valčio-Tundros partizanų stovykla su bunkeriais, nusiųsta apie 250 NKVD pasienio kariuomenės kareivių. Stovyklą apsupo žiedu ir prie sargybų postų pasigirdus pirmiems šūviams, partizanai pradėjo gintis. Įvyko susišaudymas. Atakavo sovietų pasieniečiai, kuriuos partizanai atmušė granatomis. Po atakos sovietų pasieniečiai persigrupavo ir laukė pastiprinimo nuo Gerdžiūnų. Antra pasieniečių atakos banga vyko su tarnybiniais šunimis. Antrą ataką partizanai irgi atlaikė. Po jos pasieniečių snaiperiai sulipo į medžius ir pradėjo šaudyti iš viršaus. Stovykloje buvę vokiečių Vermachto kareiviai ir karo duonos ragavęs Vytautas Petkūnas-Putinas snaiperius iššaudė, tačiau pasieniečiams pastiprinimą vežė visą laiką, o partizanų pajėgos ir atsargos seko, ėmė trūkti ginkluotės. Partizanai nutarė prasiveržti. Viename stovyklos krašte imitavo puolimą, o visą smūgį nukreipė į kitą pusę ir temstant prasiveržė iš sovietų apsupties. Tačiau atvykęs pastiprinimas prasiveržusius partizanus dar ilgai vaikėsi.

Mūšis, užsitęsęs iki vakaro, pareikalavo daugelio partizanų gyvybių, vieni jų palaidoti Staliorių kaimo kapinėse, kiti – miške, treti – nežinia kur. Sovietų ataskaitose rašoma, kad jų nuostoliai buvo minimalūs, tačiau jų ataskaitos nepatikimos. NKVD Šakių apskrities skyriaus ataskaitoje parašyta, kad kautynių metu žuvo 52 partizanai (vieni vietoje, kiti persekiojami).

Kiek žuvo partizanų šiame mūšyje, tikslių žinių nėra. Pasak liudininkų, Valkų miške nukauta 19 partizanų: Pranas Bubelaitis, Antanas Čereškevičius (Čečeras), Antanas Kriaučiūnas, Juozas Kuosaitis, Bronius Latvaitis, Petras Mačiulaitis, Pranas Mačiulaitis-Perlas, Juozas Mockus, Kajetonas Mozūraitis, Jonas Paukštys, Ignas Pinkus, Pranas Rėčkaitis, Augustinas Rutkus, Antanas Ruzgys, Kazimieras Stračkaitis, Antanas Širvaitis, Juozas Vaičaitis-Kėkštas, Vincas Vaičaitis-Eglė ir Juozas Vizgirda.

Dalis iš apsupties prasiveržusių partizanų patraukė Jankų valsčiaus Agurkiškės kaimo apylinkių miško link, kur buvo apsupti kariuomenės. Per kautynes Staliorių ir Rugienių kaimų apylinkėse žuvo 18 partizanų, iš jų žinomi: Antanas Adomaitis, Vladas Bliuvas, Antanas Jakštys, Pranas Mikalauskas, Vladas Sprindžiūnas ir Aleksas Valiukas.

Parengė Vesta MILERIENĖ

Aukos Lietuvai

Išskridę paukščiais iš namų, negrįžę,
Miestelių aikštėse išmėtyti, basi...
Ant laisvės aukuro krauju išrėžę –
Tu Lietuva, brangiausia man esi...

Nutilo raudos motinų... Užmiršo
Vardus išėjusių tėvų, vaikai.
Tu, Lietuva, laisva... tarp vargo,
laimės blyksnių,
Tarp vėjų keturių – vis tiek likai...

Ir man brangiausia, ar skausme,
ar laimėj,
Išminta priešų, niekinta savų...
O Lietuva – ir nejaučiu aš baimės,
Nors ir labiausiai būtų čia sunku.

Vilties žvakelė aukure rusena,
Aukojusių gyvybę uždegta.
Meldžiuos už tuos, kurie tebegyvena,
Už tuos, kurių auka nesuprasta.
2003 m.

Danutė KARALIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama **iki kiekvieno mėnesio 26 dienos** bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu **www.prenumeruok.lt**. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,67; 3 mėn. – 11,02; 6 mėn. – 22,03; 12 mėn. – 44,06 euro.